

ОКУТУУНУН ТЕХНОЛОГИЯСЫ
ТЕХНОЛОГИЯ ОБУЧЕНИЯ
TEACHING TECHNOLOGY

*Нурали уулу Шайназар,
мугалим,
«Жетиген» мектеп-лицейи,
Кыргыз Республикасы, Бишкек шаары,
e-mail: shainaz9692@gmail.com*

**МУГАЛИМДЕРДИН МКТ КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮГҮ БИЛИМ
БЕРҮҮНҮ ӨНҮКТҮРҮҮНҮН КАРАЖАТЫ КАТАРЫ**

*Нурали уулу Шайназар,
учитель,
школа-лицей «Жетиген»,
Кыргызская Республика, город Бишкек,
e-mail: shainaz9692@gmail.com*

**ИКТ-КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕДАГОГОВ КАК
ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАНИЯ**

*Nurali uulu Shaynazar,
Teacher,
School-liceum «Jetigen»,
Kyrgyz Republic, Bishkek city,
e-mail: shainaz9692@gmail.com*

**TEACHERS' ICT-COMPETENCE AS A TOOL
FOR EDUCATIONAL DEVELOPMENT**

Аннотация: Окуучуну активдештирүү ыкмаларынын бири катары маалыматтык технологияларды колдонууну көбөйтүү, баиталгыч жана орто мектептерде билим берүүнү жакшыртуу боюнча учурдагы аракеттердин эң маанилүү тенденцияларынын бири болуп саналат. Окутуунун өзү жана көйгөйлүү кырдаалды чечүү процесси бүгүнкү күндө маанилүү болуп жаткан сайын (Базалык билим берүүнүн алкактык билим берүү программасы, 2007), мугалимдин ролу, өзгөчө анын билими жана көндүмдөрү да маанилүү. Бул макалада 21-кылымда билим берүүдөгү инновациялык мамиленин – суроо-талапка негизделген билим берүүнүн алкагында мугалимдин МКТ

компетенттүүлүгүнүн байланышын деталдуу иштеп чыгуу боюнча долбоордун баитапкы бөлүгү киргизилет.

Аннотация: Расширение применения информационных технологий для активизации учащихся, несомненно, является одной из наиболее значимых тенденций в текущих попытках улучшить образование по всем направлениям образования в начальной и средней школе. По мере того, как в настоящее время все большее значение приобретает сам процесс обучения и решение проблемных ситуаций (Рамочная образовательная программа базового образования, 2007), возрастает и роль учителя, особенно его практические компе-

тентности. В данной статье представлена начальная часть проекта, посвященная детальной разработке звена ИКТ-компетентности учителя в 21 веке.

Annotation: *Increasing using the information technology, as one of the pupil activating methods, is no doubt one of the most significant tendencies in current attempts at education improvement across education fields at elementary and secondary schools. As the process of teaching itself and problem situation solving are becoming more important nowadays (Framework Educational Programe for Basic Education, 2007), the role of the teacher, especially his knowledge and skills, is becoming more important as well. This article introduces the initial part of the project dealing with the detailed elaboration of the link of teacher's ICT competence in the 21st century.*

Түйүндүү сөздөр: МКТ, компетенттүүлүк, интерактив, инновация.

Ключевые слова: ИКТ, компетентность, интерактив, инновация.

Key words: ICT, competence, inquiry-based education, interactivity, innovation.

Киришүү. Билим берүү чөйрөсүнүн адистеринин пикирлери боюнча маалыматтык-коммуникациялык технологиялар (МКТ) билим берүүдөгү конструктивдүү мамилени олуттуу түрдө жогорулата алары белгилүү. Аларды натыйжалуу пайдалануу мугалимге окуучулардын кызыгуусун жана активдүүлүгүн стимулдаштырууга жардам берет, кызматташтыкты орнотууга, өз ара аракеттенүүнүн жана баарлашуунун ар кандай формаларына жетишүүгө мүмкүндүк берет. Конструктивдүү билим берүүнү заманбап технологиялар аркылуу колдонуу төмөнкү пункттар менен белгилесек болот:

1. Заманбап технологиялар – окуучулардын идеяларын, концепцияларын жана ой-пикирин билдирүүдө, окуучулардын өз алдынча мультимедиялык билимдер базасын түзүүдө билимди курууну колдоочу курал катары иштей алат.

2. Заманбап технологиялар – билимди изилдөөдө маалымат булагы катары колдонулушу мүмкүн, ал куруу жолу аркылуу

үйрөнүү менен бекемделет, мисалы, зарыл болгон маалыматтарды алууда, көз караштарды, пикирлерди жана дүйнөгө көз караштарды салыштыруу.

3. Заманбап технологиялар – окутууну колдогон контекстти түзө алат – презентация жана реалдуу дүйнө көйгөйлөрүн, кырдаалдарды жана контексттерди симуляциялоо.

4. Заманбап технологиялар – сүйлөшүү же баарлашуу аркылуу окутууну жакшыртуучу социалдык чөйрө катары колдонулушу мүмкүн.

5. Заманбап технологиялар – окууну өркүндөтүүчү интеллектуалдык өнөктөштүн ролун аткара алат [2, с. 46].

Изилдөөнүн максаты. Мугалимдердин МКТ компетенттүүлүгү жана алардын структурасы билим берүүнү өнүктүрүүнүн каражаты катары аныктоо.

Изилдөөнүн методу. Изилдөөдө жалпы илимий методдордун ичинен теориялык анализ, салыштыруу, жалпылоо, тарыхый жана логикалык методдор колдонулду.

Негизги мазмуну. Мугалимдин маалыматтык-коммуникациялык технологиялар (МКТ) компетенттүүлүгү.

Кээ бир окумуштуулардын ою боюнча заманбап мугалимдин кесиптик ишмердиги боюнча МКТ компетенттүүлүк бул:

- педагогдун кесиптик маселелерин МКТ заманбап каражаттарын жана методдорун колдонуу менен чечүү жөндөмдүүлүгү;

- анын жеке сапаты, кесиптик иште МКТ каражаттарын пайдалануу жаатында даярдыктын реалдуу жетишилген деңгээлин чагылдырган мүнөздөмө;

- кырдаалды туура баалоого жана МКТны колдонуу менен кесиптик-педагогикалык ишмердүүлүгүндө натыйжалуу чечимдерди кабыл алууга мүмкүндүк берүүчү предметтик-атайын билимдерди уюштуруунун өзгөчө түрү.

Ошентип, мугалимдин МКТ компетенттүүлүгү деп биз анын кесиптик ишинде маалыматтык-коммуникациялык технологияларды өз алдынча колдонууга даярдыгы жана жөндөмү менен көрсөтүлгөн мугалимдин жеке сапатын түшүнөбүз [1].

Окутуу процессинде окуучулардын эң популярдуу социалдык медиа платформалары: Youtube, Facebook, Instagram, Pinterest, LinkedIn, Snapchat, Twitter жана Whatsapp бар экени аныкталды. Көпчүлүк колдонуучулар күн сайын бул платформаларга киришет [3, 36-б.]. Ошондуктан, мугалимдер дагы белгиленген платформаларды окутуу процессинде кеңири колдонуп, окуучуларда өз алдынчалыкты калыптандырууга шарт түзүш керек. Себеби, ушул учурда эки милдет ишке ашырылат: биринчиси окуучулардын таанып-билүү иш-аракетинде өз алдынчалыгын өнүктүрүү, билимди өз алдынча алууга үйрөтүү, өзүнүн дүйнө таанымын калыптандыруу; экинчиси, практикалык маселелерди чечүүдө алган билимдерин өз алдынча колдонууга үйрөтүү [4, с. 46].

Дидактикалык көз караштан алганда, Интернеттин эң чоң салымы билим берүүнүн конструктивдүү концепциясын өркүндөтүүдө деп айтууга болот. Адабиятта белгиленгендей интернет тармагын окуучулардын активдүүлүгүн, өз алдынчалыгын жана билим берүүдөгү чыгармачылыгын өнүктүрүү каражаты катары аныктайт [3, 34-б.]. Ошентип, Интернеттин кызматтарын колдонуу билим берүү максаттарын ишке ашырууга мүмкүндүк берет. Булар, мисалы: мультимедиялык энциклопедиялар, маалымат базалары, гипертекст жана гипермедиа системалары сыяктуу маалымат издөө системалары. Байланыш куралдары, мисалы, электрондук почта, видеоконференция, веб-байланыш кызматтары, талкуу форумдары байланышы, социалдык тармактар ж.б. Белгиленген куралдар менен иштөө үчүн мугалим компетенттүү болушу зарыл.

Азыркы учурда мугалимдин MKT компетенттүүлүгү анын кесиптик компетенттүүлүгүнүн бир бөлүгү катары түшүнүлөт. Анда MKTнын өзөгү мугалимдин билим берүү ишмердүүлүгү менен MKTнын өз ара байланышында турат.

Мугалимдин MKT компетенттүүлүгүнүн мазмунунун болжолдуу тизмесин төмөнкүдөй карасак болот [1]:

- Предмет боюнча негизги электрондук (санариптик) окуу куралдарынын тизмесин

билүү (дисктерде жана интернетте): электрондук окуу китептери, атластар, интернеттеги санариптик билим берүү ресурстарынын жыйнагы ж. б.

- Коюлган окуу милдеттерине ылайык санариптик билим берүү ресурстарынан маалыматтарды таап, баалап, тандап жана көрсөтө билүү (мисалы, электрондук окуу китептеринин жана башка окуу куралдарынын материалдарын дисктерде жана интернетте колдонуу).

- Колдонулган программаны демонстрациялык компьютерге орнотуу, проекциялык техниканы колдонуу, өздүк электрондук дидактикалык материалды түзүү ыкмаларын билүү.

- Ар кандай маалыматтарды жалпылоо, салыштыруу, карама-каршы коюу, трансформациялоо аркылуу колдо болгон булактардан өзүнүн окуу материалын түзүп, окуу маселелерин чечүү үчүн натыйжалуу түрдө маалыматты өзгөртүп жана көрсөтө билүү.

- Окуу процесси үчүн керектүү материалдардын ар кандай түрлөрүн оптималдуу чагылдыруу үчүн (тексттик жана таблицалык редакторлор, буклеттерди, сайттарды түзүү программалары, презентация программалары) тандап жана колдоно билүү.

- ЖМТИ (Жаңы маалыматтык технологиялар жана интернет) методикасын колдоно билүү – бул MKT колдонуу менен бир тема менен бириктирилген сабактарды өткөрүү методикасы. Алар берилген тема боюнча сабактарды өткөрүүдө пайдалуу электрондук материалдарга жана веб-сайттарга шилтемелерди камтыйт.

- Окуучунун окуу ишин уюштуруу инструменттерин (тестирлөө программалары, Электрондук иш дептерлери, окуучунун окуу ишин уюштуруу системалары ж.б.) натыйжалуу колдонуу.

- Санариптик өздүк портфолиону жана окуучунун портфолиосун түзө билүү.

- Окуучуларга, ата-энелерге, кесиптештерге, мектеп администрациясына маалымат берүүнүн формасын туура тандай билүү.

- Тармактык коммуникация долбоорлорунун алкагында окуучулардын ишин

уюштуруу (олимпиадалар, сынактар, викториналар ж.б.), окуу процессине дистанциялык колдоо көрсөтүү (зарыл болсо).

- Мугалим жогоруда айтылгандардын бардыгын аткара алышы үчүн методикалык, уюштуруучулук, техникалык жана мотивациялык колдоо уюштуруу зарыл болот.

- Практикада мугалимдер бир катар объективдүү себептерден улам сабакта МКТны активдүү колдонушпайт.

- Бардык эле мугалимдер билим берүү процессинде МКТны колдонууга психологиялык жактан даяр эмес.

- Белгилүү бир теманы үйрөнүүдө мугалимдин педагогикалык милдеттерин адекваттуу чечүүгө жөндөмдүү электрондук каражаттардын жетишсиз саны.

- Электрондук окуу куралдарын колдонуу боюнча ички рынокто жеткиликтүү так методологиялык сунуштар жок.

- Окутуунун өздүк электрондук каражаттарын (презентацияларды, электрондук окуу китептерин, тренажерлорду ж.б.) түзүү үчүн программалык каражаттарды билүү деңгээлинин төмөндүгү.

- Мугалимдин өзүнүн электрондук дидактикалык материалын түзүүгө, ошондой эле компьютердик окутуунун жаңы ыкмаларын үйрөнүүгө, иштеп чыгууга жана ишке ашырууга убактысы жетишпейт.

- Предметтик мугалимдин МКТ чөйрөсүндөгү компетенцияларынын тизмеси.

- МКТнын дидактикалык мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө жалпы түшүнүктөрдүн болушу.

- Билим берүү мекемесинин бирдиктүү маалымат мейкиндиги, жеке компьютер, маалыматты киргизүү-чыгаруу жабдуулары, компьютердик тармактар жана аларды билим берүү процессинде колдонуу мүмкүнчүлүктөрү жөнүндө түшүнүктөрдүн болушу.

- Мамлекеттик максаттуу программаларды ишке ашыруунун жүрүшүндө жасалган предметтик-кесиптик иш-чараларга, санариптик билим берүү ресурстарына багытталган жалпы билим берүү секторундагы электрондук билим берүү ресурстары жана электрондук басылмалардын рыноктук

тенденциялары жөнүндө маалыматтарынын болушу.

- Окуу-тарбия процессине санариптик билим берүү ресурстарын киргизүү методикасынын негиздерин билүү.

- Жеке маалыматтык мейкиндикти уюштуруунун, операциялык системанын интерфейсинин, файлдык операцияларды аткаруунун ыкмаларын, файлдык система сыяктуу маалыматтык-билим берүү чөйрөсүн уюштуруунун, тиркемелерди жана электрондук билим берүү ресурстарын орнотуунун жана алып салуунун, маалыматты киргизүүнүн жана чыгаруунун негизги ыкмаларын билүү.

- Офистик технологиялардын (таратма материалдар, презентациялар ж.б.) жардамы менен предметтик областка ылайык дидактикалык материалдарды жана жумушчу документтерди даярдоо ыкмаларына ээ болуу:

- клавиатурадан текст киргизүү жана аны форматтоо ыкмалары;

- графикалык элементтерди, вектордук графиканын куралдары менен иштөөнүн типтүү ыкмаларын камтыган таратма материалдарды даярдоо;

- таблицалык маалыматтар менен иштөө ыкмалары (тизмелерди түзүү, маалымат карталары, жөнөкөй эсептөөлөр);

- графиктерди жана диаграммаларды куруунун ыкмалары;

- педагогикалык эффективдүү презентацияларды түзүү методикасы (сабак үчүн, мугалимдер кеңешинде доклад, баяндама ж.б. үчүн).

- Растрдык графиканын негизинде окуу иш-чараларында колдонулган визуалдык жана дидактикалык материалдар үчүн графикалык иллюстрацияларды даярдоонун эң жөнөкөй ыкмаларына ээ болуу:

- презентацияларда жана веб-баракчаларда кийин колдонуу үчүн растрдык сүрөттөрдү оңдоо жана оптималдаштыруу ыкмалары;

- сүрөттөрдү басып чыгаруу, сырткы сактоочу түзүлүштөргө жазуу ыкмалары.

- Окуу ишмердүүлүгүндө пайдалануунун контекстинде интернеттин негизги

кызматтарына жана технологияларына ээ болуу:

- WWWда окуу маалыматын навигациялоо жана издөө ыкмалары, аны кийин педагогикалык процессте колдонуу максатында кабыл алуу жана сактоо;

- электрондук почта жана видеоконференция менен иштөө ыкмалары;

- файлдык архивдер менен иштөө ыкмалары;

- Мессенджерлер (WhatsApp, Telegramm ж.б.) жана башка коммуникация технологиялары менен иштөө ыкмалары.

• Окуу процессин аралыктан колдоонун технологиялары жана ресурстары жөнүндө түшүнүктөрдүн болушу жана аларды педагогикалык ишмердүүлүккө киргизүү мүмкүнчүлүктөрү.

• Окуу ишмердүүлүгүн колдоо үчүн сайтты түзүүнүн технологиялык негиздерине ээ болуу:

- окуу ишмердүүлүгүн колдоо сайтынын максаты, түзүмү, навигация куралдары жана дизайны жөнүндө түшүнүктөрдүн болушу;

- веб-баракчанын түзүлүшү жөнүндө түшүнүккө ээ болуу;

- сайтты түзүүнүн эң жөнөкөй ыкмаларына ээ болуу, окуу маалыматты сайт – файлдык система түрүндө берүү мүмкүнчүлүгүн камсыз кылуу;

- Интернетте окуу ишмердүүлүгүн колдоо сайтын жарыялоо ыкмаларына ээ болуу.

ЮНЕСКОнун сунуштары боюнча заманбап мугалим окуучуларга ийгиликтүү кызматташып, келип чыккан маселелерди чечүү, окутуу көндүмдөрүн өздөштүрүү, жыйынтыгында толук кандуу жарандар жана адистер болуп чыгуусуна жардам бере алаарын баса белгилейт. Сунуштар мугалимдердин ишинин бардык аспектилерин камтыйт. Алардын ичинде төмөнкүлөр да бар:

1. МКТны билим берүү тармагына киргизүү саясаты;

2. Окуу программасы жана баалоо;

3. Педагогикалык практика;

4. Санариптик көндүмдөр;

5. МКТны колдонуу аркылуу билим берүү процессин уюштуруу жана башкаруу;

6. Кесиптик өнүгүү.

Ушул аспектилерди эске алуу менен МКТ боюнча компетенттүүлүктүн деңгээлин жогорулатуу үчүн мугалим:

• билим берүү практикасында МКТны колдонуу боюнча ар кандай деңгээлдеги семинарларга катышуу;

• кесиптик сынактарга, онлайн форумдарга жана мугалимдердин кеңешмелерине катышуу;

• сабактарга даярданууда, факультативдерде, долбоордук ишмердүүлүктө санариптик технологиялардын жана инструменттердин кеңири спектрин колдонуу: тексттик редакторлор, сүрөт иштетүүчү программалар, презентацияларды даярдоо программалары, электрондук таблицалар;

• Санариптик билим берүү ресурстарынын коллекциясын жана интернет ресурстарын пайдаланууну камсыз кылуу;

• МКТны активдүү колдонуу менен аткарылуучу окуу тапшырмаларынын банкын түзүү;

• МКТны колдонуу боюнча өз долбоорлорун иштеп чыгуу.

Корутунду. Заманбап маалымат коомунда маалыматтык технологияларга негизделген билим берүү коомдун муктаждыктары, ошондой эле расмий документтер менен белгиленген максаттарга жетүү мүмкүнчүлүктөрүнүн бири болуп саналат. Билим берүүнүн активдештирүүчү формасын колдонуу жана окуучунун таанып-билүү процессине активдүү катышуусу мугалимге талап катары коюлат. Маалыматтык-коммуникациялык технологияларды туура пайдаланыш үчүн сөзсүз ар бир мугалим МКТ компетенттүүлүккө ээ болушу зарыл. Заманбап мугалимдин МКТ компетенттүүлүгүн калыптандыруу көбүнчө анын иштеген мектебинин ичинде ишке ашат. Ошондуктан жалпы билим берүү мекемесинин жетекчилиги ар бир мугалимдин бул компетенттүүлүгүн акырындык менен өнүктүрүүгө багытталган иш-чараларды уюштуруусу максатка ылайыктуу.

Адабияттар:

1. Заманбап мугалимдин кесиптик мүнөздөмөсү // [Электрондук ресурс]. <https://kutbilim.kg/news/inner/zamanbap-mugalimdin-kesiptik-m-n-zd-m-s/>
2. Мамбетакунов У.Э., Татиев М.А. Развитие познавательной активности учащихся при выполнении самостоятельной работы с учебником и дополнительной литературой // Известия Кыргызской академии образования. – Бишкек, 2015. – № 2 (34). – С. 45-50.
3. Сейдалиев М.Д. Информатика жана маалымат технологиялары [Текст]: усулдук колдонмо / Сейдалиев М.Д., Абдуллаев Р.М. – Б., 2011. – 77-б.
4. Медианы түшүнүү: Медиясабаттуулуктун негиздери, «ММК колдоо борбору» // [Электрондук ресурс] // <https://mediasabak.org/media/library/2020/06/30/b732fc7034f5da9a44e142f3132f4.pdf>

Рецензиялаган:
Калдыбаев С.К.,
педагогика илимдеринин доктору, профессор